

УДК 378.14.015.62

А. І. Маракушин

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-9060-5120>

Кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
завідувач кафедри фізичного виховання та спорту,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,
м. Харків, Україна

У. Янлінь

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-9957-5829>

Аспірант кафедри початкової, дошкільної та професійної освіти
Харківського національного
педагогічного університету імені Г.С. Сковороди,
м. Харків, Україна

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ СПОРТИВНИХ ДИСЦИПЛІН ДО РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ В СИСТЕМІ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ КНР

Основний принцип діяльності освітніх систем розвинених країн – це залучення громадянина до навчання, яке триває постійно, все життя. Провідною формою реалізації цього принципу та суспільної вимоги є система надання освітніх послуг у неформальному секторі, тобто – неформальна освіта. Як і Україна, КНР сьогодні проходить стадію становлення означеної системи освіти. І саме система неформальної освіти є основним користувачем вчительського ресурсу України, оскільки саме для роботи в закладах неформальної освіти КНР запрошують велику кількість вчителів та інших педагогічних працівників з України. Дану статтю присвячено питанням підготовки майбутніх вчителів спортивних дисциплін для подальшої роботи в системі неформальної освіти в самій КНР. Також представлено відмінності у сприйнятті терміну «неформальна освіта» в українській та китайській фаховій літературі.

Ключові слова: КНР, неформальна освіта, заклад неформальної освіти, спортивно обдаровані діти, вчитель спортивних дисциплін.

Постановка проблеми. Система неформальної освіти як форма здобуття знань, кваліфікацій, додаткових навичок та вмінь тощо дає сьогодні споживачеві освітніх послуг величезні можливості щодо вибору. Сучасне законодавство України в галузі освіти (Закон України «Про освіту», Концепція розвитку педагогічної освіти, Закон «Про середню освіту» тощо) розглядає неформальну освіту як потужний механізм набуття знань як для вчителів (система підвищення кваліфікації, додаткові компетенції, перекваліфікація, поглиблення знань та підвищення освітнього рівня в суміжних галузях тощо), так і для батьків, які обирають для своєї дитини додаткові освітні можливості. Обдаровані діти – це особлива категорія молоді, які потребують від вчителя вмінь та навичок роботи з ними.

Система неформальної освіти надає обдарованим дітям більші можливості щодо вибору тренера, наставника, вчителя тощо. Однак і ризики тут значно більші: певна кількість педагогічних працівників в системі неформальної освіти не мають базової педагогічної освіти, а в роботі користуються більше своєю інтуїцією, власним розсудом та алгоритмами.

Проблема підготовки вчителів до роботи з обдарованими дітьми в системі неформальної освіти є досить новою для України, оскільки само поняття «неформальна освіта» з'явилося у вітчизняному освітньому просторі досить недавно. Неформальна освіта педагогів привертає все більшу увагу дослідників і практиків. Існує цілий ряд наукових досліджень, які представляють окремі напрями у цій галузі: порівняння неформальної освіти з формальним; виявлення ролі і місця неформальної освіти у системі неперервної освіти дорослих; встановлення взаємозв'язку формальної, неформальної та інформальної освіти і ін. Оскільки питання залишається невирішеним, ведуться дискусії щодо розуміння сутності цієї нової форми просвітницької роботи з дорослими людьми.

У зарубіжних дослідженнях вирішуються різноманітні теоретичні та практичні проблеми безперервного навчання населення, що здійснюється поза межами офіційних навчальних закладів. Маврін Гредстафф говорить про можливість розгляду його з позицій контекстуального підходу, який передбачає організацію «школоподібної діяльності» у позашкільних закладах. На думку цього автора, одним з критеріїв, за яким можна відокремити формальну освіту від неформальної, є діяльність, якою не займаються формально відповідальні за це заклади [2, с. 156]

У вітчизняній педагогічній науці питання про неформальну освіту педагогів присвячені, зокрема, роботи таких дослідників, як А. Іванова, Р. Ключова, С. Куніцина Н. Новожилова, О. Ройтблат, Н. Суртаєва та ін. У дослідженнях О. Ройтблат, що спирається на філософсько-антропологічну теорію спілкування, неформальна освіта в системі підвищення кваліфікації розглядається як цілісне

соціокультурне явище, має свою внутрішню структуру та певний характер зв'язків, що відрізняються від зв'язків усередині формальної освіти. Ця різновид освіти розкривається як необхідний і специфічний вид людської активності, який виражається у взаємодії суб'єкта з суб'єктом [6, с. 206].

Питанням використання системи неформальної освіти та певним її можливостям присвячені роботи Т. Багачик, Н. Волкової, Ю. Деркача, В. Химинець В. Чебаника тощо. Однак нами не знайдено робіт, які б аналізували підготовку вчителів, зокрема і вчителів спортивних дисциплін, до роботи в системі неформальної освіти, хоча «Концепція розвитку педагогічної освіти» в Україні декларує появу фахівців з напрямів «коучінг», «тьюторінг» [3] тощо, які традиційно є ознакою неформальної освіти.

Метою даної статті є визначити можливості сучасної системи підготовки вчителів спортивних дисциплін для їх подальшої роботи в закладах неформальної освіти в КНР: визначити особливості сприйняття поняття «неформальна освіта» в сучасній педагогічній науці КНР; схарактеризувати особливості організації роботи зі спортивно обдарованими дітьми в системі неформальної освіти КНР; окреслити основні тенденції фахової підготовки майбутніх вчителів спортивних дисциплін до роботи зі спортивно обдарованими дітьми в системі неформальної освіти в КНР.

Для досягнення поставленої мети використано порівняльний, узагальнюючий, уточнюючий методи для аналізу теорії і практики та з'ясування особливостей процесу фахової підготовки майбутніх вчителів спортивних дисциплін до роботи зі спортивно обдарованими дітьми в системі неформальної освіти в КНР.

Результати дослідження. Інноваційні процеси в освіті спрямовані на розвиток не тільки всієї освітньої системи, але також і розвиток особистості сучасного педагога, який «відповідає часу», виконує діяльність на благо суспільства, де відбувається його самореалізація як професіонала. На часі, система освіти, що здійснюється в руслі особистісно-розвивального підходу, потребує педагогів з розширеним рольовим репертуаром. Нове педагогічне мислення в своїй основі має якісно іншу систему цінностей, орієнтовану на розвиток особистості. Такі інноваційні тенденції є наслідком ускладнення процесу синтезу наукових знань, що забезпечує єдність соціального, культурного, загальнонаукового і професійного розвитку особистості педагога, підвищення рівня професійно-кваліфікаційних вимог до нього як фахівця, формування професійно-особистісних якостей і цінностей педагогічної праці в предметній області, розвитку здібностей до саморозвитку, саморегуляції і самореалізації в професійній сфері [5, с. 38].

Зростання вимог держави до якості підготовки вчителів у системі педагогічної освіти вимагає оновлених теоретичних і методичних підходів до формування і розвитку професіоналізму сучасного вчителя, адже він є запорукою успішного особистісно-професійного зростання педагога. Слід відзначити, що сучасний соціум висуває важливі вимоги до креативності вчителя, його здатності до педагогічної творчості [4, с. 17]. У сучасних умовах зміни парадигми освіти, найважливішою складовою якої є ідея безперервної освіти, процес формування професійних якостей і здібностей особистості повинен відбуватися безперервно, протягом усього життя, а не дискретно, як вважалося раніше. Це очевидно, оскільки знання і вміння, отримані педагогом при навчанні у вузі, на курсах підвищення кваліфікації, швидко втрачають свою актуальність і стають недостатніми для вирішення нових завдань, що стоять перед сучасною системою освіти [5, с. 39].

Протягом тривалого періоду сталою, традиційною та загальноприйнятою формою отримання знань і навичок вважалася формальна освіта, яка набула широкого поширення як в країнах Заходу, так і в Китаї. Традиційним для Європейської науки визначенням неформальної освіти є наступне: будь-який вид організованої і систематичної діяльності, яка може не збігатися з діяльністю шкіл, коледжів, університетів та інших закладів, що входять в формальні системи освіти. У суспільних науках і в практиці сучасної педагогіки термін використовується поряд з поняттями «безперервна освіта», «додаткова освіта» «самоосвіта» при описі реалій сучасного світу, де процес оволодіння новими знаннями і навичками супроводжує індивіда протягом усього життя, приймаючи різноманітні форми. Як правило, неформальна освіта розглядається в опозиції до формальної, яка відбувається в рамках офіційних освітніх інституцій і супроводжується врученням офіційно визнаних документів про освіту. Неформальна освіта також грає важливу роль в навчанні дітей і дорослих, які не мають можливості відвідувати школу, або шкільна програма не повністю задовольняє їх потреби [1, с. 22].

Що стосується КНР, то на сьогоднішній день трактування поняття «неформальна освіта» в цій країні виходить з його основних функцій: служити джерелом мінімальних і обов'язкових знань та кваліфікацій для людей, які внаслідок укладу життя і територіальної віддаленості від центрів урбанізації не мають можливості отримувати освіту в навчальних закладах формальної системи освіти, а також бути джерелом додаткових знань, умінь і кваліфікацій для тих, хто отримує освіту в державних дитячих садах, школах, університетах тощо [8, с. 11].

На сьогоднішній день різні форми неформальних навчальних закладів існують як в системі дошкільної, шкільної, професійної та вищої освіти Китаю. Також широкої популярності в КНР користуються групи спортивного розвитку, танців, історії Китаю, малювання, англійської мови тощо, створені за ініціативи місцевого самоврядування для літніх людей. Своєрідний «бум» неформальної освіти був ініційований державою в 2006–2007 рр. в рамках підготовки до Олімпіади: повсюдно відкривалися безкоштовні клуби і гуртки з вивчення норм етикету, англійської мови, історії та культури Китаю, правил спілкування з іноземцями тощо. На сьогоднішній день середньостатистична дитина 5–10 років в місті відвідує від 2 до 5 додаткових гуртків. Найбільшою популярністю користуються секції ушу, танців, малювання, англійської мови (обов'язково в школі, яку відкрили або викладають іноземці), «школи юних леді і джентльменів» тощо [7, с. 13].

Нажаль, сучасна китайська система педагогічної освіти не готує своїх випускників до роботи в системі неформальної освіти. Вважається, що в університеті студенти мають оволодіти комплексом універсальних знань, вмінь та навичок, а практичну адаптацію та профілізацію вони пройдуть на першому місці роботи. Тому система неформальної освіти використовується майбутніми вчителями спортивних дисциплін як своєрідний «майданчик для практики», де є можливість пройти у вільний від навчання час соціальну практику та набути практичного досвіду. До кінця терміну отримання освіти в університеті кожен китайський студент прагне придбати якомога більше дипломів і сертифікатів, що підтверджують його знання і вміння. Саме набір цих сертифікатів і буде визначати його конкурентоспроможність на ринку вакансій. Тому китайські студенти широко використовують можливості онлайн курсів, додаткових занять по предмету профілізації, соціальних і волонтерських практик, які зможуть дати їм додаткові бали і кваліфікаційні рівні.

Однак сьогодні саме заклади неформальної освіти виконують головну роль у системі профільного відбору потенційно спортивно обдарованих дітей. Оскільки той факт, що дитина додатково займається в спортивній секції є престижним для батьків та родини, формує велику кількість дітей, які заняті спортом. Їх тренери та вчителі спортивних дисциплін (якщо справа стосується приватних навчальних закладів, які покикані зайняти дитину у другій половині дня, і які набувають все більшої популярності у великих містах) мають змогу проводити первісний відбір талановитих та спортивно обдарованих дітей. Як правило, тренери та вчителі працюють в щільній співпраці з юніорськими місцевими, муніципальними та національними збірними, представники державних закладів освіти для спортивно обдарованих дітей регулярно відвідують тренування та змагання, які проводяться в сфері неформальної освіти як задля оцінки кваліфікації вчителів та тренерів (сектор неформальної освіти традиційно в Китаї вважається «кадровим резервом» для формальної освіти), так і пошуку талановитих та обдарованих дітей. Потім діти мають можливість потрапити до закладів державної системи роботи з обдарованою молоддю (спеціалізовані школи, спортивні інтернати тощо).

Висновки. Кожна країна вирішує питання про підготовку кваліфікованого корпусу вчителів, зокрема і вчителів спортивних дисциплін, виходячи з власних педагогічних традицій і теоретико-методологічних підходів. Проблема неформальної освіти в КНР сьогодні є маловивченою як в теоретичному, так і в практичному плані. Стимулювання і самостимулювання китайських студентів-майбутніх вчителів спортивних дисциплін та тренерів по включенню в неформальний сегмент освіти – важливий аспект його якісного вдосконалення. Найвагомим аргументом на користь такої участі у студентів в КНР є не звернення до установок на глибоке засвоєння певного виду знань і умінь, а прагматично-реалістична мета – підвищення власної конкурентоспроможності ще під час навчання і створення презентабельного портфоліо для майбутнього роботодавця. Як в Україні, так і в КНР цілеспрямованої підготовки майбутніх вчителів спортивних дисциплін до роботи в закладах неформальної освіти не відбувається.

References

1. Billets T. Critiquing workplace learning discourses: participation and continuity at work. *Studies in the Education of Adults*. 2011. 34(1). P. 17-31.
Billets, T. (2011). Critiquing workplace learning discourses: participation and continuity at work. *Studies in the Education of Adults*, 34(1), 17-31.
2. Грендстафф М. Неформальное образование как концепция. *Вопросы образования*. 1982. № 1-2. С.155-158.
Grendstaff, M. (1982). Neformalnoe obrazovanye kak koncepciya [Non-formal education as a concept]. *Voprosy obrazovaniya – Education issues*, 1-2, 155-158.
3. Концепція розвитку вищої педагогічної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
Koncepciya rozvytku vyshhoji pedagogichnoyi osvity [Concept of higher pedagogical education development]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
4. Криволап О. Аналіз тенденцій післядипломної підготовки вчителів початкової школи в умовах неформальної освіти. *Scientific Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*. 2016. № 9(5). С. 17-21.
Kryvolap, O. (2016). Analiz tendencij pislyadyplomnoyi pidgotovky vchyteliv pochatkovoyi shkoly v umovax neformalnoyi osvity [Analysis of primary school teachers` post-graduate training trends in non-formal education]. *Scientific Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*, 9(5), 17-21.
5. Лепуга А. Використання технологій неформальної освіти вчителями у системі методичної роботи. *Інноваційний розвиток: освіта та наука XXI століття* : Київ, 19 червня 2018 р. С. 37-43.
Lepuga, A. (2018). Vykorystannya tehnologij neformalnoyi osvity vchytelyamy u systemi metodychnoyi roboty [Teachers` use of non-formal education technologies in the system of methodical work.]. *Innovacijnyj rozvytok: osvita ta nauka XXI stolittya – Innovative Development: Education and Science of the 21st Centur*. Kyiv. 37-43.
6. Ройтблат О. Новые подходы к повышению профессионализма педагогов: модель неформального образования профессии. *Мир науки, культуры, образования*. 2011. 5 (30). С. 206-208.
Rojtblat, O. (2011). Novyje podxody k povyshenyju professyonalizma pedagogov: model neformalnogo obrazovanyja professiji [New approaches to improving the professionalism of teachers: the model of non-formal education of the profession]. *Myr nauky, kultury, obrazovanyja – The world of science, culture, education*, 5 (30), 206-208.

7. Чен Т. Порівняння характеристик формальної і неформальної освіти. *Вісник Нанкінського педагогічного університету*. 2016. № 3. С. 12-16 (кит. мовою).
Chen, T. (2016). Porivnyannya charakterystyk formalnoyi i neformalnoyi osvity [Comparison of formal and informal education characteristics]. *Visnyk Nankinskogo pedagogichnogo universytetu – Bulletin of Nankin Pedagogical University*, 3, 12-16 (in Chinese).
8. Чжан М. Наукове розуміння статусу і ролі неформальної та додаткової освіти. *Китайський академічний журнал освіти*. 2000. № 3. С. 11-15 (кит. мовою).
Zhan, M. (2000). Naukove rozuminnya statusu i roli neformalnoyi ta dodatkovoyi osvity [Scientific understanding of the status and role of informal and additional education.]. *Kytajskyy akademichnyj zhurnal osvity – Chinese Academic Journal of Education*, 3, 11-15 (in Chinese)

Marakushin A. I.

Candidate of science in physical education and sports, Associate professor,
Head of Physical Education and Sports Department,
Kharkiv National University of Economics named after Semen Kuznets

Wu Yanling

PhD student of General pedagogics and pedagogics of high school Department,
H.S. Skovoroda National Pedagogical University

TRAINING OF SPORTS' DISCIPLINES' TEACHERS TO WORK WITH GIFTED CHILDREN IN THE SYSTEM OF INFORMAL EDUCATION OF PR CHINA

The basic principle of the educational systems of developed countries functioning is the involvement of a citizen in continuous, lifelong learning. A leading form of implementation of this principle and public demand is the provision of educational services in the informal sector, or non-formal education. Like Ukraine, the PRC is now undergoing the formation of the education system mentioned. And the Chinese system of informal education itself is the main user of the Ukrainian teacher's resource, since it is exactly the work of the institutions of non-formal education of the People's Republic of China that invites a large number of teachers and other pedagogical workers from Ukraine. This article is devoted to the training of future teachers of sports disciplines for further work in the system of non-formal education in the PRC. The differences in the perception of the term "informal education" in Ukrainian and Chinese professional literature are also presented.

For a long period of time formal education was considered to be traditional and generally accepted form of acquiring knowledge and skills, which was widely adopted both in the Western countries and in China. The definition of non-formal education that is traditional for European science is as following: any kind of organized and systematic activity that may not coincide with the activities of schools, colleges, universities and other institutions that are part of the formal education system. In the social sciences and in the practice of modern pedagogy, the term is used along with the concepts of «continuous education», «additional education» and «self-education» to describe the realities of the modern world, where the process of mastering new knowledge and skills accompanies an individual throughout life, taking various forms. As a rule, non-formal education is considered in opposition to formal education, which takes place within the framework of official educational institutions and is accompanied by the obtaining of officially recognized educational documents. Non-formal education also plays an important role in educating children and adults who cannot attend school, or the school education does not fulfill their needs.

As to the People's Republic of China, today the interpretation of the concept of «non-formal education» in this country proceeds from its main functions: to serve as a source of minimal and obligatory knowledge and qualifications` gaining for people who, due to their lifestyle and remoteness from urban centers, do not have the opportunity to attend educational institutions of the formal education system, as well as being a source of additional knowledge, skills and qualifications for those who receive education in public kindergartens, schools, universities etc. Also, unlike other countries, the issuance of a diploma or certificate is mandatory for non-formal education institutions in the PRC.

In Ukraine and in the PR China, there is no deliberate training of future teachers of sports disciplines to work in institutions of non-formal education. It is believed that at the university students are to master the complex of universal knowledge, skills and abilities, and their practical adaptation and profiling they will gain at the first place of work. Therefore, the system of informal education in China is used by future teachers of sports disciplines as a kind of "platform for practice", where there is an opportunity to take a social practice in free time and gain practical experience.

Key words: PR China, informal education, institution of non-formal education, sports-gifted children, teacher of sports discipline

Одержано редакцією 10.03.2019

Прийнято до публікації 13.03.2019

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор **Н. Г. Тарарак**